

РАЗДЕЛ ВТОРИ
ДЕСЕТТЕ БОЖИ ЗАПОВЕДИ

„УЧИТЕЛЮ, КАКВО... ДА СТОРЯ?“

2052 „Учителю благий, какво добро да сторя, за да имам живот вечен?“ На младия човек, който му задава този въпрос, Исус отговаря, като утвърждава най-напред необходимостта да се признае Бог за „единствено Добър“, за най-висше Благо и източник на всяко добро. После Исус му заявява: „Но ако искаш да влезеш в живот вечен, опази заповедите“ и изрежда на Своя събеседник заповедите, които се отнасят до любовта към ближния: „Не убивай, не прелюбодействуй, не кради, не лъжествидетелствуй, почитай баща си и майка си“, Исус обобщава накрая тези заповеди по един положителен начин: „Обичай ближния си като себе си“ (*Мат.* 19, 16-19). 1858

2053 Към този първи отговор се прибавя втори: „Ако искаш да бъдеш съвършен, иди продай имота си и го раздай на сиромаси; и ще имаш съкровище на небето; па дойди и върви след Мене“ (*Мат.* 19, 21). Той не отменя първия. Следването на Христос включва изпълнение на заповедите. Законът не е отменен¹, а човек е поканен да го преоткрие в лицето на Учителя си, Който е неговото съвършено изпълнение. Призивът на Исус в трите синоптични Евангелия, отправен към богатия младеж да го следва в послушание като ученик и в изпълнение на заповедите, е продължен от призив за бедност и целомъдрие.² Евангелските съвети са неделими от заповедите. 1968 1973

2054 Исус възстановява Десетте Божии заповеди, но Той показва силата на Духа в прилагане на дело на буквата. Той проповядва „правдата“, която надхвърля тази на книжниците и на фарисеите³, както и тази на езичниците⁴. Той разкрива всички изисквания на заповедите. „Слушали сте, че бе казано на древните: Не убивай ... Аз пък ви казвам, че всеки, който се гневи на брата си ... виновен ще бъде пред съда“ (*Мат.* 5, 21-22). 581

2055 Когато Му задават въпроса: „Коя заповед е най-голяма в закона?“ (*Мат.* 22, 36), Исус отговаря: „Възлюби Господа, Бога твоего, с 129

¹ Вж. *Мат.* 5, 17.

² Вж. *Мат.* 19, 6-12. 21. 23-29.

³ Вж. *Мат.* 5, 20.

⁴ Вж. *Мат.* 5, 46-47.

всичкото си сърце, и с всичката си душа, и с всичкия си разум: тази е първа и най-голяма заповед; а втора, подобна ней, е: възлюби ближния си като себе си; на тия две заповеди се крепи целият закон и пророците“ (*Мат.* 22, 37-40).⁵ Десетте заповеди трябва да бъдат тълкувани в светлината на тази двойна и единствена заповед на любовта, която е Законът в пълнота:

„Защото заповедите: не прелюбодетелствай, не убивай, не кради, не лъжесвидетелствай, *чуждо* не пожелавай, и всяка друга заповед се съдържа в тия думи: възлюби ближния си като самия себе си. Любовта не прави зло на ближния; и тъй любовта е изпълнение на закона“ (*Рим.* 13, 9-10).

ДЕСЕТТЕ ЗАПОВЕДИ В СВЕТОТО ПИСАНИЕ – ДЕКАЛОГЪТ

2056 Думата „Декалог“ означава буквално „десет думи“ (*Изх.* 34, 28; *Втор.* 4, 13; 10, 4). Тези „десет думи“ Бог откри на Своя народ на свещената планина. Той ги написа „със Своя Пръст“⁶, за разлика от другите предписания, писани от Мойсей⁷. Те представляват Божиите слова в най-висш смисъл. Те са ни предадени в книгата *Изход*⁸ и във *Второзаконието*⁹. Още в Стария Завет свещените книги се позовават на „десетте думи“¹⁰, но техният пълен смисъл ще бъде разкрит в Новия Завет от Исус Христос.

2084 2057 Десетте заповеди се разбират първоначално в контекста на *Изход*, който предстелява голямото освободително дело на Бога в центъра на Стария Завет. Дали те са формулирани като отрицателни предписания, забрани или като положителни заповеди (като: „Почитай баща си и майка си“), „десетте думи“ посочват условията на един живот, освободен от робството на греха. Десетте заповеди са животворен път:

„Ако ... обичаш Господа, твоя Бог, ходиш по всичките Му пътища и изпълняваш заповедите, наредбите и законите Му, – то ще живееш и ще се размножиш“ (*Втор.* 30, 16).

⁵ Вж. *Втор.* 6, 5; *Лев.* 19, 18.

⁶ Вж. *Изх.* 31, 18; *Втор.* 5, 22.

⁷ Вж. *Втор.* 31, 9, 24.

⁸ Вж. *Изх.* 20, 1-17.

⁹ Вж. *Втор.* 5, 6-22.

¹⁰ Вж. например *Ос.* 4, 2; *Иер.* 7, 9; *Иез.* 18, 5-9.

Тази освободителна сила на Десетте заповеди се появява например в заповедта за съботната почивка, предназначена еднакво за чужденци и за роби: 2170

„И помни, че (ти) беше роб в Египетската земя, но Господ, Бог твой, те изведе оттам с твърда ръка и висока мишца“ (Втор. 5, 15).

2058 „Десетте думи“ обобщават и провъзгласяват Божия Закон: „Тия думи изрече Господ гръмогласно към цялото ви събрание на планината изсред огън, облак и мрак, и повече не говори, и ги написа на две каменни скрижали и ми ги предаде“ (Втор. 5, 22). Ето защо тези два скрижала са наречени „откровение“ (Изх. 25, 16). Те съдържат в действителност клаузите на съюза, сключен между Бога и Неговия народ. Тези „плочи на откровението“ (Изх. 31, 18, 32, 15, 34, 29) трябва да бъдат положени в „Ковчег“ (Изх. 25, 16, 40, 1-3). 1962

2059 „Десетте думи“ са произнесени от Бога при едно богоявление („Лице в лице говори Господ с вас на планината изсред огъня“: Втор. 5, 4). Те принадлежат на откровението, което Бог прави за Себе Си и за славата Си. Дарът на заповедите е дар на самия Бог и на Неговата воля. Запознавайки хората с волята Си, Бог се разкрива на Своя народ. 707 2823

2060 Дарът на заповедите и на Закона са част от Завета, сключен от Бога със Своите. Според книгата Изход откровението на „десетте думи“ е дадено между предложението на Завета¹¹ и неговото сключване¹², след като народът се е обвързал да „върши“ всичко това, що Господ бе казал, и да бъде „послушен“¹³. „Десетте заповеди“ са предадени само след напомняне на Завета („Господ, Бог наши, сключи с нас завет на Хорив“: Втор. 5, 2). 62

2061 Заповедите получават пълното си значение вътре в Завета. Според Писанието моралното действие на човека придобива смисъл във и чрез Завета. Първата от „Десетте думи“ напомня първата любов на Бога към народа Си:

„Тъй като за наказание за греха съществуваше преминаване от рая на свободата в робството на този свят, поради това първата фраза на Десетте заповеди, първото слово на Божиите заповеди, се отнася за сво- 2086

¹¹ Вж. Изх. 19.

¹² Вж. Изх. 24.

¹³ Вж. Изх. 24, 7.

бодата: „Аз съм Господ Бог твой, Който те изведох от Египетската земя от дома на робството“ (Изх. 20, 2; Втор. 5, 6).¹⁴

142 2062 Истинските заповеди идват на втори план; те изразяват при-
надлежността към Бога, установена чрез Завета. Нравственото съ-
2002 ществуване е *отговор* на милосърдната любов на Господа. То е при-
знателност, почит на Бога и действие на благодарност. То е съдействи-
е на промисъла, който Бог следва в историята.

878 2063 Заветът и диалогът между Бога и човека са засвидетелства-
ни още и от факта, че всички задължения са формулирани в първо
лице („Аз съм Господ...“) и отправени към друг субект („Ти...“). Във
всички Божии заповеди личното местоимение, което определя полу-
чателя, е в *единствено* число. Бог прави волята Си едновременно
достояние както на целия народ, така и на всеки поотделно:

„Господ повели да любиш Бога и посочи справедливостта към ближния,
за да не бъде човек нито несправедлив, нито недостоеен за Бога. Така чрез
Десетте заповеди Бог подготвяше човека да Му стане приятел, да има
едно сърце с ближния си. ... Думите на Десетте заповеди остават по
същия начин и при нас (християните). Те не само не са премахнати, но се
допълват и доразвиват от явлението на Господа в плът.“¹⁵

ДЕСЕТТЕ БОЖИ ЗАПОВЕДИ В ЦЪРКОВНОТО ПРЕДАНИЕ

2064 Вярно на Писанието и на примера на Исус, Църковното Предание
признава първостепенната важност и значение на Десетте Божии заповеди.

2065 Още от св. Августин „Десетте Божии заповеди“ заемат централно
место в катехезата на бъдещите покръстени и верни. В XV в. е възникнал
обичаят да се изразяват предписанията на Десетте заповеди в римувани
формули, лесни за запомняне и с положителен характер. Те се употребя-
ват и до днес. Църковните катехизиси често излагат християнския мор-
рал, следвайки реда на „Десетте Божии заповеди“.

2066 Разделянето и номерирането на Заповедите се е променяло в
хода на историята. Настоящият Катехизис следва делението на За-
поведите, установено от св. Августин и станало традиционно в Ка-
толическата Църква. То е същото като в лутеранските изповедания.

¹⁴ ORIGENES, *In Exodum homilia* 8, 1: SC 321, 242 (PG 12, 350).

¹⁵ SANCTUS IRENAEUS LUGDUNENSIS, *Adversus haereses*, 4, 16, 3-4: SC 100, 566-570 (PG 7, 1017-1018).

Гръцките Отци са извършили едно по-различно разпределение, което се среща в Православните църкви и в реформатските общности.

2067 Десетте заповеди изразяват изискванията за любов към Бога и към ближния. Трите първи заповеди се отнасят главно за любовта към Бога, а останалите 7 – до любовта към ближния: 1853

„Както са две заповедите за любовта, от които според думите на Бога зависи целият Закон и Пророците ... така и десетте предписания са разделени на два скрижала. Казват, че трите са били написани на единия скрижал, а седемте на другия.“¹⁶

2068 Тридентският събор учи, че Десетте заповеди са задължителни за християните и че оправданият човек също е длъжен да ги спазва.¹⁷ Вторият ватикански събор също утвърждава: „Епископите, наследници на апостолите, получават от Господа ... мисията да учат всички народи и да проповядват Евангелието на всяко създание, за да могат всички хора чрез вярата, Кръщението и изпълнението на Заповедите да получат спасение.“¹⁸ 1993 888

Единството на Десетте заповеди

2069 Десетте заповеди представляват едно неделимо цяло. Всяко „слово“ е свързано с всяко от другите и с всички останали: заповедите се обуславят взаимно. Двата скрижала се поясняват взаимно. Те образуват органично единство. Да се престъпи една заповед, означава да се нарушат всички останали.¹⁹ Не може да се почита ближният, без да се благославя Бог, неговият Създател. Не би могло да се обожават Бог, без да се обичат всички хора, Неговите създания. Десетте заповеди обединяват богословския и общественния живот на човека. 2534

ДЕСЕТТЕ ЗАПОВЕДИ И ЕСТЕСТВЕНИЯТ ЗАКОН

2070 Десетте заповеди принадлежат към Божието Откровение. Същевременно те ни учат на истинската човечност на човека. Те осветляват основните задължения и следователно косвено основните 1955

¹⁶ SANCTUS AUGUSTINUS, *Sermo* 33, 2: CCL 41, 414 (PL 38, 208).

¹⁷ Вж. CONCILIUM TRIDENTINUM, Sess. 6^a, *Decretum de iustificatione*, canones 19-20: DS 1569-1570.

¹⁸ CONCILIUM VATICANUM II, Const. dogm. *Lumen gentium*, 24: AAS 57 (1965).

¹⁹ Вж. *Иак.* 2, 10-11.

права, присъщи на човешката личност. Десетте заповеди съдържат висшия израз на „естествения закон“:

„Още от началото Бог вложи в сърцата на хората предписанията на естествения закон. След това Той се ограничи да им ги напомни. Това бяха Десетте заповеди.“²⁰

1960 2071 Въпреки че са достъпни само за разума, Десетте заповеди са открити. Грешното човечество имаше нужда от това откровение, за да достигне до пълно и сигурно познание за изискванията на естествения закон:

„Пълното обяснение на Десетте заповеди стана необходимо в състоянието на греха поради помрачаването на светлината на разума и отклонението на волята.“²¹

1777 Ние познаваме Божиите заповеди от Божественото Откровение, което ни се предлага от Църквата и от гласа на нравствената съвест.

Задължения, произтичащи от ДЕСЕТТЕ ЗАПОВЕДИ

1858 2072 Понеже изразяват основните задължения на човека спрямо Бога и спрямо ближния, Десетте заповеди разкриват по същество *строгите* задължения. В своята същност те са неизменни и спазването им е задължително винаги и навсякъде. Никой не може да се освободи от тях. Десетте заповеди са вдълбани от Бога в сърцето на човешкото същество.

1958

2073 Подчиняването на заповедите вмениява също и задължения, чиято материя, сама по себе си, е лека. Така оскърблението с думи е забранено от петата заповед, но то може да стане тежък грях в зависимост от обстоятелствата и намеренията на този, който го прави.

„БЕЗ МЕНЕ НЕ МОЖЕТЕ ДА ВЪРШИТЕ НИЩО“

2732 2074 Исус казва: „Аз съм лозата, вие пръчките; който пребъдва в Мене, и аз в него, той дава много плод; защото без Мене не можете да вършите нищо“ (*Иоан.* 15, 5). Плодът, посочен в това слово, е светостта на живота, обогатен от съединенето с Христос. Когато вярваме в Исус Хрис-

²⁰ SANCTUS IRENAEUS LUGDUNENSIS, *Adversus haereses*, 4, 15, 1: SC 100, 548 (PG 7, 1012).

²¹ SANCTUS BONAVENTURA, *In quattuor libros Sententiarum*, 3, 37, 1, 3: *Opera omnia*, v. 3 (Ad Claras Aquas 1887) p. 819-820.

тос, ние се приобщаваме към Неговите тайни и пазим заповедите Му, Спасителят сам идва при Своя Отец и Своите братя, за да обича в нас нашия Отец и нашите братя. Благодарение на Духа Неговата личност става живо и вътрешно правило за нашата дейност: „Тази е Моята заповед: да любите един другия, както Аз ви възлюбих“ (Иоан. 15, 12).

Накратко

- 2075 *„Учителю благий, какво добро да сторя, за да имам живот вечен? – Ако ... искаш да влезеш в живот вечен, опази заповедите“ (Мат. 19, 16-17).*
- 2076 *Чрез делата си и чрез Своята проповед Исус потвърждава непреходността на Десетте Божии заповеди.*
- 2077 *Дарът на Десетте заповеди е даден в рамките на Завета, сключен от Бога с народа Му. Божите заповеди придобиват истинското си значение в този съюз.*
- 2078 *Вярно на Писанията и следвайки примера на Исус, църковното Предание призна първостепенната важност и основно значение на Десетте заповеди.*
- 2079 *Десетте заповеди образуват органично единство, където „всяко слово“ или „заповед“ е свързано с всичко останало. Да се престъпи една заповед, означава да се наруши целият Закон.²²*
- 2080 *Десетте заповеди съдържат висшия израз на естествения закон. Ние ги познаваме чрез Божественото Откровение и чрез човешкия разум.*
- 2081 *Десетте заповеди включват в своето основно съдържание тежки задължения. В същото време подчинението на тези заповеди предполага задължения, чиято материя сама по себе си е лека.*
- 2082 *Коего Бог заповядва, Той прави възможно чрез Своята благодат.*

²² Вж. Иак. 2, 10-11.